

Česlovas Janušas (1907–1993)

Česlovas Janušas gimė 1907 m. Feodosijoje (Ukraina). Vaikystėje Janušų šeimos gyventa netoli Ivano Aivazovskio namų, ir žinomo dailininko paveikslai Česlovui paliko įspūdį visam gyvenimui. 1922 m. Janušai grįžo į Lietuvą. Česlovas mokėsi Telšiuose, Kražiuose, Palangoje, 1926 m. baigė Klaipėdos lietuvių gimnaziją, kurioje tuo metu piešimą dėstė Klaipėdos krašto dailininkas Adomas Brakas. Tais pačiais metais buvo priimtas į Kauno meno mokyklą. Po studijų atsidėjo pedagoginiam darbui – mokytojavo Pasvalio komercinėje mokykloje, Šiaulių ir Kauno gimnazijose, vėliau Kauno pirmojoje dailiųjų amatų mokykloje (1940 m. paskirtas jos direktoriumi). Nuo 1931 m. dalyvavo visose Lietuvos dailininkų sąjungos rengtose parodose, buvo vienas aktyviausių sąjungos steigėjų. 1938 m. Kaune buvo surengta apžvalginė jo kūrybos paroda. Kartu su V. Didžioku ir kitais dailininkais dalyvavo dekoruojant Kauno Įgulos bažnyčią, prisidėjo puošiant Šv. Jurgio bažnyčią Šiauliuose. Kūrė ir teatro dekoracijas. Scenografijos mokėsis pas Mstislavą Dobužinskį, Valstybės teatre su pertraukomis dirbo daugiau kaip dešimt metų.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje dailininkas pasitraukė iš Lietuvos. Gyvendamas Vokietijoje, 1945–1949 m. Viurcburge įsteigė dailės studiją. Tai buvo viena iš pirmųjų dailės studijų pokarinėje Vokietijoje. Be paties Janušo, joje dėstė Povilas Osmolskis, Povilas Kaufmanas (Kaupas) ir Vladas Vijeikis. Kiek vėliau Janušas prie studijos įsteigė medžio apdirbimo dirbtuvę, kurioje buvo gaminamos lėkštės, kuporėliai, servizai, įvairios dėžutės, dekoruotos lietuviškais raštais, miestų herbais, Vytimi, kunigaikščių ir rašytojų portretais. Persikėlęs gyventi į Švabijos Gmiundą, Janušas daug tapė, dalyvavo parodose Viurcburge, Šongau, Baden Badene, Oldenburge, Augsburgu, Bairoite ir kt., sukūrė dekoracijų lietuvių tautinio ansamblio, vadovaujamo Gasparo Veličkos, pastatymams, savo žmonos Veronikos Janušienės, ilgametės operos choro dainininkės, vadovaujamam vaikų teatrui, Viurcburgo dramos mėgėjų kolektyvui, „Dainavos“ ansamblui. Dailininkas nuolatos buvo aktyvus lietuvių išeivijos meninio gyvenimo dalyvis. Jis buvo vienas iš Pasaulio lietuvių dailininkų sąjungos steigimo (Švabijos Gmiundas, 1948 m.) iniciatorių.

1950 m. dailininkas su šeima išvyko į JAV, apsigyveno Niujorke. Įsidarbinęs *Eastman Kodak Company* reklamos skyriuje Manhatane, tapyti galėjo tik laisvalaikiu. Ištaikęs laiko, kartu su Viljamu Vitkumi, Vytautu Kazimieru Jonynu, Povilu Puzinu keliavo po valstijas. Surengė kelias personalines parodas Filadelfijoje, Čikagoje, Klivlande, Detroite, buvo dažnas lietuvių „Kultūros židinyje“ rengiamų parodų dalyvis, pelnė jose apdovanojimų, kelis kartus laimėjo populiariausio dailininko premiją. Tėvai pranciškonai patikėjo jam išdekoruoti Brukline Apreiškimo parapijos salę.

Janušas aktyviai dalyvavo ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių dailininkų veikloje, priklausė ne vienai jų sąjungai ar lygai.

Gyvendamas Lietuvoje, dailininkas daugiausia tapė gamtą – jūrą, pajūrį, Aukštaitijos kalvas. Justinas Vienožinskis teigė jį puikiai jaučiant „miglotos nuotaikos stilių ir ritmą“. Vėliau sukurti darbai – tai širdžiai brangūs, giliais atsiminimais apgaubti Lietuvos vaizdai – Baltija, upės, ežerai, žemaitiškos ir aukštaitiškos sodybos. Tačiau Janušą viliojo ir jį supanti Amerikos gamta – Naujojo Hampšyro, Long Ailando, Meino, Menkių kyšulio, Konektikuto vietovaizdžiai. Juose, ypač tapytuose akvarele, dailininkas meistriškai perteikė erdvės įspūdį, šviesos niuansus, faktūrų žaismą. Vaizdai daugiausia realistiniai, daugiaplaniai, apibendrinti, lyriškos nuotaikos.

Česlovo Janušo paveikslų Lietuvoje turima nedaug, nors prieškaryje jo kūryba buvo vertinama, ypač kaip marinisto. Kur kas daugiau dailininko kūrinių yra Vokietijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Jungtinėse Valstijose. Šioje parodoje eksponuojami dailininko darbai, deponuoti muziejuje jo sūnaus Sauliaus Janušo. Kolekcija ženkliai papildė lietuvių išeivijos dailės panoramą.

Dailininkas, gyvendamas išeivijoje, svajoto kada nors grįžti į Lietuvą. Viename interviu yra pasakęs: „leškodamas daugiau impulso, lietuviškos dvasios, nuotaikos, didesnio pastiprinimo, norėčiau nuvykti į Lietuvą, aplankyti gimines, artimuosius ir savo kolegas... Norėčiau įgyti naujos jėgos. Esu pasiryžęs likti lietuvių dailininku.“